

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมหรือแบบทุนนิยม ที่มุ่งพัฒนาเพื่อสร้างความมั่งคั่งและรายได้มาสู่ประเทศเป็นหลัก นำรายได้ต่อคนมาเป็นเครื่องมือวัดความสำเร็จด้านการพัฒนาด้วยความคาดหวังว่า การเพิ่มปริมาณสินค้า การบริการ การจ้างงานและประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น จะสามารถกระจายรายได้สู่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ และจะแก้ปัญหาความยากจนจะหมดไปไปในที่สุด แต่ในภายหลังแล้ว พบว่า การพัฒนาประเทศในแนวนี้ แท้จริงแล้วเป็นการเติบโตเชิงปริมาณที่ยังมีความอ่อนแอในเชิงฐานรากของระบบเศรษฐกิจ เนื่องมาจากประเทศยังพึ่งตนเองไม่ได้ ต้องอาศัยเทคโนโลยี เงินทุนและตลาดต่างประเทศในการส่งสินค้าออก

อย่างไรก็ตามจากการพัฒนาประเทศในลักษณะข้างต้นเป็นผลให้สังคมเมือง มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว เพราะเป็นฐานรากทางเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการเป็นส่วนใหญ่ การขยายตัวดังกล่าวนี้ได้ทำให้สภาวะแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของคนเสื่อมโทรมลงไป

ในขณะเดียวกันเศรษฐกิจของประชาชน ซึ่งมีประมาณสองในสามของประเทศ อยู่ในพื้นที่ชนบทและเป็นฐานเศรษฐกิจภาคการเกษตรได้อยู่ในภาวะเสถียรสมดุลทางโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งเป็นการขาดสมดุลระหว่างรายได้ และรายจ่าย เนื่องจากฐานการหากินถูกจำกัดจากทรัพยากรธรรมชาติที่เสถียรสมดุล ผลผลิตก่อนข้างต่ำมีการละทิ้งภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สะสมมานาน และจากสภาพการที่ระบบเศรษฐกิจ และสังคมเปิดกว้างสู่โลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการเลื่อนไหลทางวัฒนธรรมอย่างไร้พรมแดนเข้าสู่สังคมที่ขาดความรู้ที่จะเป็นภูมิคุ้มกันในการถ่วงดุลที่ดีซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบคุณค่าความเชื่อ พฤติกรรมการดำรงชีวิตและการปฏิสัมพันธ์ในสังคมได้ปรับเปลี่ยนไปจากเดิม คนไทยมีค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมากขึ้น การยึดหลักธรรมในการดำรงชีวิตเริ่มเสื่อมถอย วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชาติถูกละเลย (แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 10, 2550 : ๑) ดังเช่น ภาคการเกษตร พบว่าเกษตรกรบางส่วน ให้ความสำคัญต่อปัจจัยการตลาด เช่น การผลิตให้ได้จำนวนมากโดยไม่คำนึงถึงสภาพของพื้นที่ที่จะรองรับได้ หรือไม่คำนึงความสมดุลของธรรมชาติ มีการเร่งการผลิต โดยปลูก

พืชผลประเภทเดียวเป็นจำนวนมากทำให้ดินขาดแร่ธาตุบางชนิด จึงแก้ปัญหาโดยใช้ปุ๋ยเคมีเฉพาะอย่างมาเสริมเพิ่มขึ้นโดยไม่คำนึงถึงคุณภาพดินในระยะยาว มีการใช้สารเคมีฆ่าหญ้า สารเคมีฆ่าแมลง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการทำให้ระบบนิเวศเสียไป เกิดการระบาดของโรคและแมลง จึงทำให้ต้องใช้สารเคมีมากขึ้นอีก และเป็นการเพิ่มต้นทุนในการประกอบอาชีพ ท้ายสุดทำให้ขาดทุนต้องกู้หนี้ยืมสินมาลงทุนบางรายต้องระทมทุกข์มากถึงกับฆ่าตัวตาย

อนึ่ง จากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนถึงสิ่งที่ต้องการให้รัฐบาลช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนในปี พ.ศ. 2553 โดยสอบถามจากประชาชนทั่วประเทศ พบว่า ความต้องการที่ให้รัฐบาลดำเนินการ 3 อันดับแรก คือ ปัญหาหนี้สิน ร้อยละ 38 รองลงมา เป็นปัญหาความยากจนร้อยละ 32.3 และปัญหาราคาสินค้าอุปโภคบริโภค ร้อยละ 32.2 และเมื่อสอบถามประชาชนถึงความเดือดร้อนที่ชุมชน หมู่บ้าน ได้รับในรอบปี 2552 ประชาชนโดยรวมระบุเรื่องความเดือดร้อนที่ได้รับมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ปัญหาหนี้สิน และเงินกู้ยืมในระบบ ร้อยละ 40.3 รองลงมาเรื่องราคาผลผลิตการเกษตรตกต่ำ ร้อยละ 34.7 และเรื่องปัญหาการว่างงานในชุมชน ร้อยละ 22.1 เมื่อวิเคราะห์เป็นรายภาคพบว่า ภาคกลางเดือดร้อนมากที่สุดในเรื่องปัญหาหนี้สินและเงินกู้ยืมในระบบ ถึงร้อยละ 47.3 และร้อยละ 39.9 เมื่อสอบถาม เรื่องที่ต้องการให้รัฐบาลช่วยเหลือเร่งด่วน ได้รับคำตอบคือ เรื่องปัญหาหนี้สินและเงินกู้ยืมในระบบ ร้อยละ 37.6 และร้อยละ 25.3 (สำนักงานสถิติ, 2553) จึงสรุปได้ว่าปัญหาสำคัญประการหนึ่งของประชาชนคือ ปัญหาหนี้สิน รายได้และรายจ่ายไม่สมดุลกัน

จากบทเรียนปัญหาการพัฒนาไม่สมดุลดังกล่าวจึงสมควรที่ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและประชาชนควรย้อนกลับมาพิจารณา ทบทวนยุทธศาสตร์การพัฒนาและการดำเนินชีวิตของประชาชนที่ผ่านมาโดยควรหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนา ดำรงชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทั้งในเชิงทฤษฎีและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างจริงจัง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี เพื่อให้ประชาชนดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนนำไปเป็นกรอบความคิดและแนวปฏิบัติที่เป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนไทย ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงสู่ยุคโลกาภิวัตน์ และการเผชิญกับปัญหาชีวิตเศรษฐกิจและสังคม หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตในความพอดี เป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่ใช้เงินเป็นแรงจูงใจ แต่จะถูกกำกับด้วยคุณภาพ (Moral Economic) และสภาพสังคม วัฒนธรรมของไทย เป็นการเปลี่ยนจิตใจคนให้ลดความโลภ และพอใจในความสุขสงบ ไม่เป็นทาสของเงิน วัตถุ สิ่งของ เป็นการเชื่อมโยงธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม จิตใจมนุษย์และวัฒนธรรมเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า ประชาชนชาวไทย มีความเลื่อมใสศรัทธาต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในเกณฑ์สูงมาก เพราะทราบว่าเป็นหลักปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทย ทั้งยังสอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาที่เป็นศรัทธาของคนไทยส่วนใหญ่ แต่ทว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความลังเลใจที่จะยอมรับเอาหลักการดังกล่าวมาประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจังในการดำเนินตามวิถีชีวิตของตน สาเหตุสำคัญที่ทำให้คนบางส่วนลังเลใจคือ ความไม่เข้าใจแจ่มแจ้งชัดเจนในความหมายที่แท้จริงของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง องค์กรประกอบของเศรษฐกิจพอเพียงมีความเชื่อมโยงกันอย่างไร และตนเองจะนำไปปฏิบัติได้อย่างไร (เฉลิม บุรีภักดี และคณะ, 2550 : 1) นอกจากนี้ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์หลายทฤษฎีก็กล่าวว่าคุณค่าของศรัทธา ยึดมั่นอย่างแท้จริงในค่านิยมอันใดอันหนึ่งก็ต่อเมื่อตนเองมีความเข้าใจแจ่มแจ้งชัดเจนในความเป็นเหตุเป็นผลของการเชื่อมโยงระหว่างค่านิยมกับสิ่งที่ตนได้ปฏิบัติหากสองส่วนมีความสัมพันธ์กันจะส่งผลต่อการปฏิบัติที่ดี

ท้องถิ่นตำบลนายาง อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เป็นตำบลหนึ่งที่มีประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำนา และยังไม่มีความเข้าใจในเรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ดีพอ รวมถึงขาดการนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตซึ่งถ้าประชาชนเข้าใจและนำมาปฏิบัติใช้จริงจะเกิดประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชน ดังนั้นการศึกษาเรื่องนี้จึงเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้คนหันมาสนใจและยึดเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตต่อไป

ในการศึกษาวิจัยนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเชิงระบบ (Systems Concept) อันประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) บริบท (Context) เป็นต้น มาประกอบการศึกษาวิจัย ทั้งนี้เพราะจากผลการวิจัยที่ผ่านมาพบว่า เมื่อนำความคิดเชิงระบบมาใช้ประกอบกันจะช่วยขยายความหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าใจและปฏิบัติกิจการได้สะดวกขึ้น เพราะทฤษฎีระบบสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแจกแจงประเด็นย่อย ๆ ของหลักเศรษฐกิจพอเพียง ช่วยในการกำหนดความพอดีความพอเพียง และกรอบความคิดเชิงระบบ ก็เป็นกรอบความคิดที่ทุกคนสามารถสัมผัสในชีวิตจริงได้ตลอดเวลา เป็นแนวคิดที่สะท้อนความเป็นทุกสิ่งทุกอย่าง รอบตัวบุคคลจริง ๆ (เฉลิม บุรีภักดี และคณะ, 2550 : 8)

ด้วยเหตุนี้จึงสมควรมีการวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการทำนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพที่จะทำให้ประชาชนตำบลนายางสามารถนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบที่มีคุณค่ามาใช้จริงในวิถีชีวิตการทำนาของตน และชุมชนที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตอย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

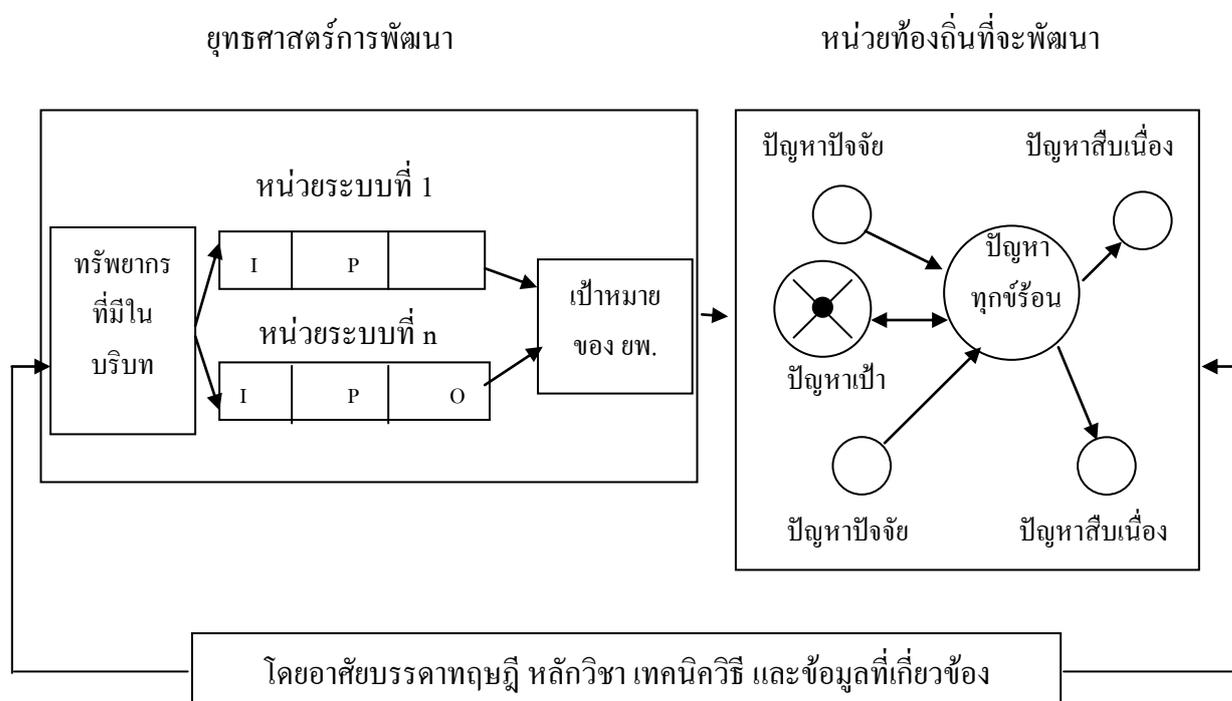
วัตถุประสงค์ของการวิจัยมีดังนี้

1. เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนากำหนดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ
2. เพื่อทดลองยุทธศาสตร์การพัฒนากำหนดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ โดยรวมกลุ่มสาธิตกำหนดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ
3. เพื่อประเมินผลยุทธศาสตร์การพัฒนากำหนดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ

ตัวแบบทางความคิดของการสร้างยุทธศาสตร์

การวิจัยเรื่องนี้ใช้ตัวแบบทางความคิดการวิจัยยุทธศาสตร์การพัฒนา ซึ่งมีรูปแบบ คือ

ภาพที่ 1.1 ตัวแบบทางความคิดของการสร้างยุทธศาสตร์

จากตัวแบบทางความคิดยุทธศาสตร์การพัฒนา (Development Strategy) ของ ศาสตราจารย์ ดร.เจลิเยว บุรีภักดี (2550 : 3-6) สรุปได้ว่า

ยุทธศาสตร์การพัฒนา หมายถึง แผนงานอันชาญฉลาดสำหรับใช้ในการพัฒนาเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งมีลักษณะโดยรวม คือ

1. มีหลักวิชาการรองรับและเป็นหลักวิชาที่ถูกต้อง เป็นวิทยาศาสตร์
2. มีข้อมูลสภาพจริงของสถานที่หรือท้องถิ่นที่ศึกษามาใช้ในการกำหนด
3. มีแผนการที่คนทั่วไปไม่คุ้นเคยมาก่อน เมื่อดำเนินการตามแผนนี้ จะได้ผลคุ้มค่า ผลการใช้ยุทธศาสตร์เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาซึ่งการพัฒนานี้ หมายถึง การทำให้เจริญกว่าที่เป็นอยู่ อันเป็นผลผลิต (Output) โดยใช้ปัจจัยนำเข้า (Input) มีกระบวนการ (Process) และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดผลผลิตนั้น

โครงสร้างการทำงานยุทธศาสตร์การพัฒนานำมาศึกษานี้ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน

1. การวิเคราะห์ปัญหาทุกขั้วรอบ ปัญหาปัจจัย และปัญหาสืบเนื่อง
2. กำหนดและวิเคราะห์ปัญหาเป้าหมายหรือปัญหาเชิงพัฒนา
3. กำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์
4. การสร้างหน่วยระบบทำงานที่นำไปสู่การแก้ปัญหา
5. การจัดหาทรัพยากรที่ใช้ดำเนินงาน

วิธีการ 5 ขั้นตอนข้างต้น ใช้ทฤษฎี หลักวิชา เทคนิควิธีและข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนการสร้างยุทธศาสตร์ ซึ่งจากกรอบความคิดการวิจัยนี้ได้นำมากำหนดยุทธศาสตร์ในหน่วยท้องถิ่นที่ต้องการพัฒนา โดยวิธีการ

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์หน่วยท้องถิ่นเพื่อค้นหาปัญหาเป้าหมาย (Target Problem) ในการพัฒนา ปัญหาเป้าหมายแต่ละครั้ง นักพัฒนาต้องกำหนดเลือกด้วยตนเองจากผลการวิเคราะห์ที่ได้ศึกษามา

ขั้นตอนที่ 2 สร้างยุทธศาสตร์การพัฒนามีลักษณะดังนี้

1. เป้าหมายของยุทธศาสตร์การพัฒนามีความสอดคล้องหรือนำไปแก้ไขปัญหาเป้าหมายได้
2. หน่วยระบบการทำงานของยุทธศาสตร์การพัฒนามีความเหมาะสมและมุ่งสู่เป้าหมายยุทธศาสตร์อันหนึ่งอันเดียวกัน

3. การใช้ทรัพยากรในบริบทของหน่วยระบบทำงานยุทธศาสตร์การพัฒนาดังกล่าวต้องมีมากเพียงพอที่จะเป็นปัจจัยนำเข้า (Input) ให้แก่หน่วยระบบทำงาน ถ้าไม่เพียงพอต้องลดขนาดของหน่วยระบบทำงานลงตามสัดส่วน ซึ่งมักมีผลไปถึงการพิจารณาลดเป้าหมายของยุทธศาสตร์การพัฒนา และอาจต้องลดหรือเปลี่ยนแปลงปัญหาเป้าหมาย เพื่อให้เหมาะสมกับทรัพยากรที่มี จากกรอบแนวคิดนี้ได้นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ คือ

1. การวิเคราะห์องค์ประกอบของปัญหาทุกขั้วอื่น

เมื่อวิเคราะห์ปัญหาเชิงพัฒนาโดยการสำรวจแนวคิดทฤษฎีและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการวิเคราะห์ ศักยภาพปัญหาของหน่วยท้องถิ่น คือ การทำงานของเกษตรกร ตำบลนายาง อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้องค์ประกอบของปัญหาทุกขั้วอื่น คือ เกษตรกรไม่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการทำนา ซึ่งมีสาเหตุหรือปัญหาปัจจัย คือ

- 1.1 ความไม่เข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงเหตุและผล
- 1.2 ความไม่เห็นประโยชน์
- 1.3 การไม่สามารถในการวางแผนปฏิบัติ
- 1.4 ขาดการนำไปปฏิบัติจริง
- 1.5 ไม่เคยเห็นตัวอย่างแท้จริงของการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากปัญหาข้อต้นนี้ ก่อให้เกิดผลหรือปัญหาสืบเนื่อง คือ

- 1.1 การทำนามีต้นทุนสูง
- 1.2 ท้องถิ่นไม่พัฒนา
- 1.3 ค่านิยมในการดำเนินชีวิตไม่ถูกต้อง

ข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดปัญหาเป้าโดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

- 1.1 หน่วยปัญหานี้ ถ้าได้รับการแก้ไขจะสนองความต้องการของเจ้าทุกข์ได้มาก
- 1.2 หน่วยปัญหานี้ ถ้าได้รับการแก้ไขจะนำความคลี่คลายมาสู่หน่วยระบบปัญหา

อื่นๆ ได้ด้วย

- 1.3 ผู้รับผิดชอบแก้ไขปัญหานี้ มีความสามารถพอที่จะสร้างยุทธศาสตร์ขึ้นมา

แก้ไขได้

- 1.4 การจะสร้างยุทธศาสตร์ขึ้นมาแก้ไขปัญหาได้จะต้องใช้ทรัพยากรไม่มากเกินไป

2. การกำหนดและวิเคราะห์องค์ประกอบของปัญหาเป้าหรือปัญหาเชิงพัฒนา

ปัญหาเป้าที่กำหนด คือ เกษตรกรขาดความสามารถในการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นระบบในการทำนา ซึ่งมาจากการปริทรรศน์ วรรณกรรม จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อความรู้ต่าง ๆ นำมากำหนดองค์ประกอบเชิงโครงสร้าง (Construct) ที่แสดงถึงลักษณะการขาดความสามารถในการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบในการทำนาควรจะต้องมีลักษณะอย่างไร จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ พบว่า ปัญหาเป่าดังกล่าว มีองค์ประกอบเชิงโครงสร้าง 4 ประการ คือ

- 2.1 ขาดความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบอย่างเป็นเหตุและผล
- 2.2 ขาดความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบในด้านคุณค่า
- 2.3 ขาดความสามารถในการวางแผนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ
- 2.4 ขาดความสามารถในการปฏิบัติจริงในการทำนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงเชิงระบบ

3. เป้าหมายยุทธศาสตร์

เป้าหมายยุทธศาสตร์ คือ ให้เกษตรกรมีความสามารถในการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบในการทำนา โดยมีหน่วยระบบทำงานที่กำหนดขึ้นและสอดคล้องกับเป้าหมายยุทธศาสตร์นี้

4. หน่วยระบบทำงานของยุทธศาสตร์

หน่วยระบบทำงานของยุทธศาสตร์ ในที่นี้คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนการทำนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ 6 หน่วยระบบ คือ

หน่วยระบบทำงานที่ 1 ได้แก่ การสร้างความสนใจต่อการทำนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ

หน่วยระบบทำงานที่ 2 ได้แก่ การให้ความรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบในการทำนา

หน่วยระบบทำงานที่ 3 ได้แก่ การทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้การทำนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หน่วยระบบทำงานที่ 4 ได้แก่ การวางแผนการทำนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ

หน่วยระบบทำงานที่ 5 ได้แก่ การนำแผนไปปฏิบัติ

หน่วยระบบทำงานที่ 6 ได้แก่ การประเมินผลการปฏิบัติงาน

5. การจัดทรัพยากรที่ใช้ โดยการจัดเตรียมวัสดุ บุคลากร งบประมาณ และสถานที่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำเนินตามยุทธศาสตร์นี้ให้ประสบผลสำเร็จ

กรอบแนวคิดในการสร้างยุทธศาสตร์

การสร้างยุทธศาสตร์การดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ ของ ศาสตราจารย์ ดร.เจลิยว บุรีภักดี (เจลิยว บุรีภักดีและคณะ, 2550 : 100-105) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการประกอบกิจกรรมแต่ละอย่างควรต้องประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ทำการวิเคราะห์แจกแจงกิจกรรมของตนในฐานะเป็นหน่วยระบบ ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบว่ากิจกรรมนั้นมี ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต บริบท ขอบเขต โครงสร้างและหน่วยระบบสืบเนื่องเป็นอย่างไร

ขั้นตอนที่ 2 นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้กำหนดระดับค่าหรือขนาดในหน่วยระบบนั้น ที่ได้วิเคราะห์แจกแจงไว้แล้ว เช่น กำหนดผลผลิตที่ต้องการในแต่ละกิจกรรมควรเป็นอย่างไร ควรมีกระบวนการอย่างไร และใช้ปัจจัยนำเข้าคือ อะไร ตลอดจนบริบท ขอบเขต โครงสร้าง หน่วยระบบสืบเนื่อง ควรใช้เพียงใด จึงจะเหมาะสม ทั้งนี้โดยอาศัยการกะประมาณอย่างพอดีตามหลักพอประมาณ มิใช่ปล่อยไปตามกระแส ความโลภเพียงอย่างเดียว

ขั้นตอนที่ 3 การลงมือวางแผนและปฏิบัติตามแผน คือ การวางแผนการดำเนินงานในกิจกรรมที่ได้วิเคราะห์ แจกแจง กำหนดระดับค่าที่เหมาะสมในขั้นตอนที่ 1 และ 2 และเมื่อวางแผนเสร็จจึงปฏิบัติตามแผนจนสำเร็จ

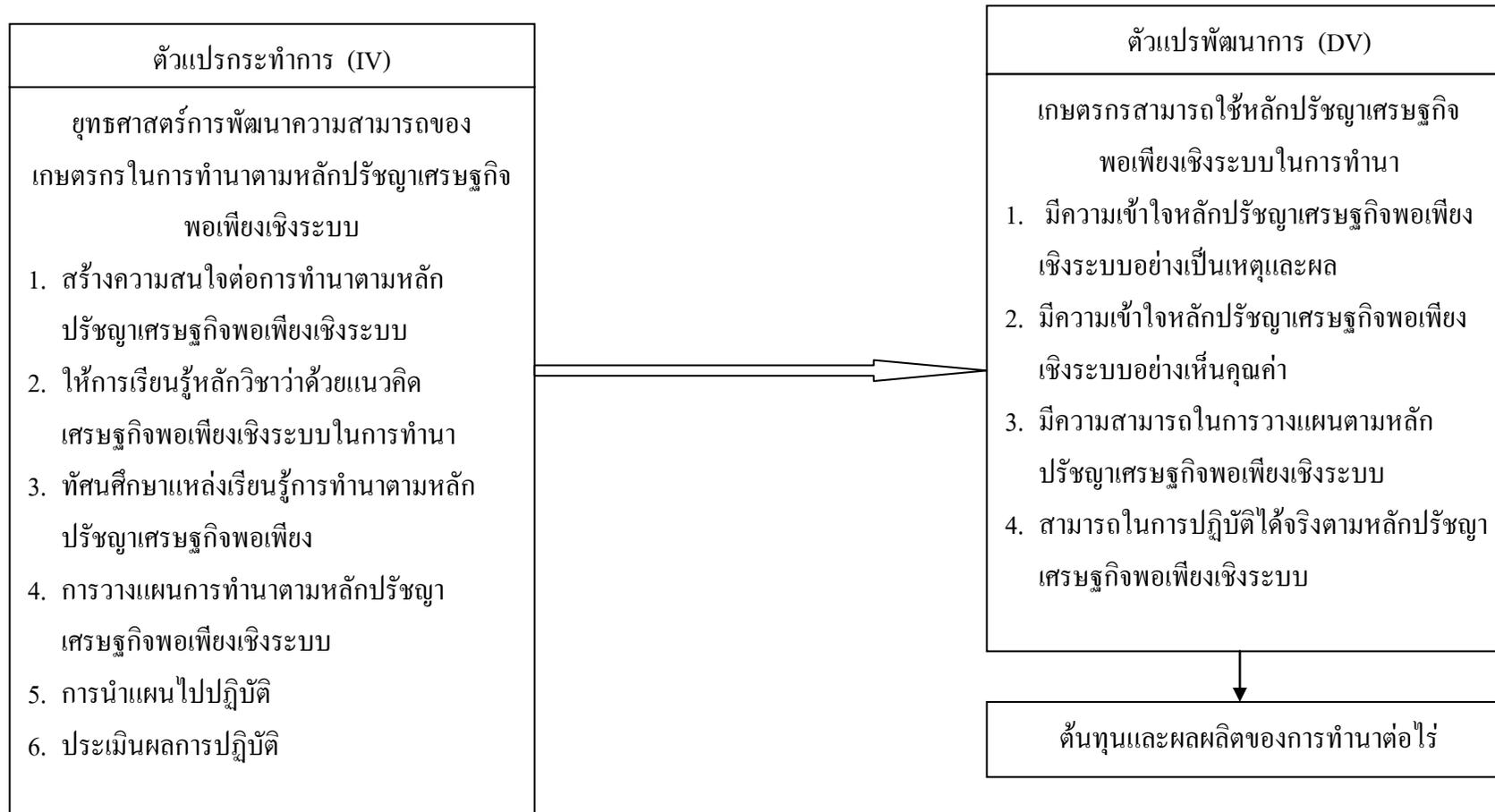
ทั้งนี้ได้หลอมรวมเข้ากับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของอัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) ที่อธิบายไว้ว่าการเรียนรู้เริ่มจากภายในโดยไม่จำเป็นต้องแสดงออก และการเรียนรู้ที่แสดงออกเป็นการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมภายนอก นอกจากนี้การเรียนรู้เกิดจากการสังเกตตัวแบบที่สามารถถ่ายทอดทั้งความคิดและการแสดงออกพร้อมๆกัน นอกจากนี้นี้อาศัย ทฤษฎีการสอนโดยการจัดกลุ่มตามวัตถุประสงค์ของ ศาสตราจารย์ เบนจามิน เอส บลูม (Benjamin S. Bloom) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดความรู้สึกร่วมด้วยจิตใจ และบุคคลจะนำเอาสิ่งที่รู้ไปปฏิบัติให้เกิดความชำนาญ นอกจากนี้อาศัยทฤษฎีความกระจำจ้านิยมของ แรธส์ ฮาร์มัน และไซมอน (Rath, Hamin and Simon) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือก ได้เห็นคุณค่า และได้นำไปปฏิบัติ และได้ใช้วงจรเดมมิง (Deming) ที่กล่าวว่าการทำงานต้องมี 4 ขั้นตอน คือ วางแผน (Plan-P) ปฏิบัติ (Do-D) ตรวจสอบ (Check-C) และดำเนินการให้เหมาะสม (Act-A)

อนึ่งในการดำเนินงาน ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิด และปฏิบัติของคุณชัยพร พรหมพันธุ์ เกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ปี 2541 และการดำเนินงานของสำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบุรี ร่วมกับการทำนาหว่านน้ำตมของ ดร.ประเชิญ กาญจนโนมัย เป็นแนวทางการศึกษา

กรอบแนวคิดในการทดลองยุทธศาสตร์

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนายุทธศาสตร์การทำนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยประกอบด้วย ตัวแปรต้น (Independent Variable) หรือตัวแปรกระทำในการวิจัย คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการทำนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ ที่ประกอบด้วย 6 หน่วยระบบ และมีตัวแปรตาม (Dependent Variable) หรือตัวแปรพัฒนาการ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เกษตรกรสามารถใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบในการทำนา ซึ่งประกอบด้วย ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบอย่างเป็นเหตุและผล ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบอย่างเห็นคุณค่า ความสามารถในการวางแผนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบและความสามารถในการปฏิบัติได้จริง ส่วนที่ 2 คือ ต้นทุนและผลผลิตต่อไร่ของเกษตรกรที่เข้าร่วมการทดลอง ดังแสดงไว้ในภาพที่ 1.2

ภาพที่ 1.2 แสดงกรอบแนวคิดในการทดลองยุทธศาสตร์การพัฒนากำหนดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ

ขั้นตอนและวิธีการวิจัย

ในการทำวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนสำรวจ วิเคราะห์ปัญหาทุกขั้วร้อนและปัญหาเป้า

วัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาทุกขั้วร้อนและปัญหาเป้าของเกษตรกร ตำบลนาขาง อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

วิธีการ สำรวจข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสภาพชีวิตการประกอบอาชีพเกษตรกรทำนา และสัมภาษณ์ตัวแทนและผู้เกี่ยวข้องกับเกษตรกรตำบลนาขาง โดยสุ่มตัวอย่างจากหมู่บ้านละ 2 คน จำนวน 9 หมู่บ้าน และผู้ใหญ่บ้าน หมู่ละคน จำนวน 1 คน และเจ้าอาวาสวัดนาขาง 1 คน รวมเป็น 29 คน ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลวิเคราะห์และสังเคราะห์ถึงปัญหาทุกขั้วร้อนและปัญหาเป้า

2. ขั้นตอนการกำหนดเป้าหมายและสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนา

วัตถุประสงค์ เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ตรงประเด็นแก้ปัญหาเป้า

วิธีการ สุ่มตัวอย่างอย่างง่ายจากเกษตรกรผู้ทำนา จำนวน 29 คน จากประชากรหมู่บ้านละ 3 คน รวมเป็น 27 คน และจำนวน 1 คน ตัวแทนผู้ใหญ่บ้าน 1 คน และเจ้าอาวาสวัดนาขาง 1 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน โดยจัดทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 3 ครั้ง เพื่อรับทราบเป้าหมายแท้จริงกำหนดเป็นยุทธศาสตร์แก้ปัญหา ทั้งนี้ได้ค้นคว้าเอกสารเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหา และได้สัมภาษณ์นักวิชาการ ผู้รู้ และมีประสบการณ์ในการทำนา จำนวน 5 คน เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์พัฒนานี้

3. ขั้นตอนทดลองยุทธศาสตร์การพัฒนา

วัตถุประสงค์ เพื่อทดลองยุทธศาสตร์ที่สร้างขึ้นในขั้นตอนที่ 2 เป็นสมมติฐานไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้ยุทธศาสตร์ที่สมบูรณ์ พร้อมแก่การเผยแพร่ต่อไป

วิธีการทดลองแบบเสมือนจริง (Quasi Experiment) คือ SET-E + SET -T + NAT-C (เจลิยว บุรีภักดี, 2550 : 22) คือ นำผลทดลองเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมที่ประกอบอาชีพทำนาตามปกติ ไม่มีการเคร่งครัดในการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อน เพราะต้องการให้เกิดบรรยากาศที่ดีต่อกัน กลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน ทั้งนี้โดยรับผู้อาสาสมัครเข้าร่วมโครงการ

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ เพื่อวัดค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการทำนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบมีผลต่อตัวแปรตาม คือ เกษตรกรสามารถใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบในการทำนา มีความแตกต่างกันอย่างไร

นิยามศัพท์

1. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ มาจากคำ 3 คำ คือ คำว่า ปรัชญา รวมกับ เศรษฐกิจพอเพียง รวมกับคำว่า เชิงระบบ ซึ่งแต่ละส่วนมีความหมายดังนี้

1.1 คำว่า ปรัชญา หมายถึง แนวคิดอันเป็นที่นิยมนับถือของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเทียบกับแนวคิดอื่นๆซึ่งแตกต่างจากแนวคิดนี้ และไม่เป็นที่นิยมของคนกลุ่มดังกล่าว

1.2 คำว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวคิด และกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน และภายใต้เงื่อนไขความรู้ และการมีคุณธรรม ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่มีใช้ยึดถือความโลภ และการเอาประโยชน์สูงสุด ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ

1.3 คำว่า เชิงระบบ หมายถึง การคำนึงว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจแต่ละอย่าง ความเป็นหน่วยระบบตามแนวคิดของทฤษฎีระบบ เช่น มีปัจจัยนำเข้า (Input) มีกระบวนการ (Process) มีผลผลิต (Output) และมีบริบท (Context)

ดังนั้นคำว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบจึงหมายถึง แนวคิดทางเศรษฐกิจที่คนกลุ่มหนึ่งยึดถือซึ่งเป็นแนวคิดความพอประมาณเป็นสำคัญมิได้เน้นการสนองความต้องการสูงสุด นำเอาหลักคิดของทฤษฎีระบบเข้ามาประกอบ กล่าวคือ มีความพอประมาณในแต่ละประเด็นของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

2. เกษตรกร หมายถึง ชายและหญิง ที่ประกอบอาชีพหลักทำนาข้าว มีภูมิลำเนาและพื้นที่ทำนา อยู่ในตำบลนาข่าง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเพชรบุรี โดยการอาสาสมัคร เข้าร่วมโครงการวิจัย ตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ.2553

3. การทำนา หมายถึง การทำนาข้าวประเภทนาหว่านน้ำตม คือ การหว่านข้าวออก จึงอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการทำนาหว่านข้าวตม ซึ่งทำกันมากในแถบจังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดใกล้เคียง

4. ผู้อาสาสมัคร (Volunteer) ในการวิจัยนี้ หมายถึง เกษตรกรในตำบลนาข่างที่ประสงค์ เข้าร่วมการทดลองการเรียนรู้อย่างสมัครใจ ประกอบด้วย กลุ่มทดลอง 30 คน กลุ่มทดลองเป็นกลุ่มที่ได้เรียนรู้ครบทุกขั้นตอนและกลุ่มควบคุม คือ กลุ่มที่มีได้เข้าร่วม โครงการ แบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มควบคุม 1 จำนวน 30 คน มีที่อยู่อาศัยกระจายในหมู่บ้านต่างๆ เพื่อทดสอบความสามารถใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบในการทำนา และกลุ่มควบคุม 2 จำนวน 6 คน เป็นผู้ที่มิเปลี่ยนแปลงนาอยู่ใกล้เคียงแปลงนาสาธิต เพื่อทดสอบต้นทุนในการทำนา

5. ผู้แนะนำการเรียนรู้ หมายถึง บุคลากรที่จัดไว้เพื่อให้คำแนะนำหรือช่วยเหลือ ชี้แนะแก่กลุ่มอาสาสมัคร เข้าร่วมทดลอง ผู้แนะนำการเรียนรู้จะได้รับการชักจูงให้มีการปฏิบัติ เป็นมาตรฐานเดียวกันในการปฏิบัติต่อผู้ร่วมการทดลอง

ผลที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ด้านพัฒนาองค์ความรู้ใหม่
 - 1.1 ได้ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบเชิงโครงสร้างความสามารถในการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบในการทำงาน
 - 1.2 ได้ยุทธศาสตร์การพัฒนากำหนดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ
2. ได้การพัฒนากลุ่มเป้าหมาย ในด้าน
 - 2.1 ได้ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบอย่างเป็นเหตุและผล
 - 2.2 ได้ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบอย่างเห็นคุณค่า
 - 2.3 ได้สร้างความสามารถในการวางแผน
 - 2.4 สร้างความสามารถในการปฏิบัติงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ
3. ด้านการวางแผนเชิงนโยบาย

ได้วิธีการส่งเสริมการเกษตรในการทำงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบที่สามารถเผยแพร่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรทั่วไป